

# Kulturminneoversikt med bilder for Oslo kommunes skoger i Maridalen øst, samt noen nærliggende kulturminner på andre eiendommer.

Av Håvard Pedersen

3. utgave ajourført sist gang 19. april 2020.

Koordinater fra Google Maps fra april 2014.

**OBS:** alle kulturminner mellom Kjelsås og området rundt Grytebekken, se Kulturminneoversikt for Lillomarka.

Ingen eksisterende bygninger er tatt med her

**Foto:** Alle Håvard Pedersen tatt 2012-20 dersom intet annet er oppgitt. Personen på flere av bildene er Tore Faller som også har gjort en stor innsats med å påvise kulturminner i området.

**(K)** = Kulturminnet er skiltet på stedet med kommunens kulturminneinfoskilt

**(F)** = Automatisk fredet kulturminne (eldre enn reformasjonen 1537). Sikkerhetssone = minst 5 m. Straffeansvar ved ødeleggelse.

**(TF)** = Trolig automatisk fredet kulturminne, og må behandles som dette

**(G)** = Står oppført på Oslo Kommune Byantikvarens gule liste pr desember 2011.

## **201. Hustuft Gresstua. (G)**

Sander. Kart nr 092. GPS: 59.987358,10.805679

Gjengrodde hustuffer og tilplantet jordvei. Trolig revet ca 1920.

Litt: <http://www.maridalensvenner.no/gresstua.4911350-26347.html>



## **202. Kullmile ved Gresstua. (TF,G)**

Sander. Kart nr 092. GPS: 59.988505,10.805102

Flatmarksmile tett ved Gjøvikbanen og like nord for Gresstua. Svært flotte og store groper i sirkel, men preget av at området gror igjen av ungskog.

Milene ble lagt på markoverflaten i slett terreng og gjerne på grusbunn. De eldste er fra 1500-tallet og ble gjerne kalt for liggmiler siden virket som skulle bli omdannet til trekull, ble lagt i stabel. Reismilene, altså med stående virke, ble tatt i bruk på 1800-tallet. De yngste fra 1930-40 tallet er med skorstein. En mile kunne inneholde opptil 200 m<sup>3</sup> med ved. Brenning tok fra syv til elleve døgn, og milepasseren lå i en liten hytte tett ved mila. Etter oppsving grunnet energimangel, tok milebrenningen brått slutt etter 2. verdens krig.





*Omtrent slik tok kullmila seg ut. Bildet er fra Flesberg i Buskerud ca. 1900.*



Bilde 2 er en modell av gjennomskåret kullmila i Follidal

### **203. Kullgrop nordvest for Gresstua (F,G)**

Sander. Kart nr 092. GPS: 59.989178,10.802672

Tydelig grop beliggende lite synlig i ungskogfelt. Trekull påvist.

Kullgroper er gamle framstillingsanlegg av trekull, og i bruk fra 800-tallet til ut på 1500-tallet da flatmarksmiler overtok produksjonen. Formålet var å produsere trekull for jernvinner (utvinning av jern fra myrer), eller til gårdsmier. Mens tørr ved har st fuktrighetsinnhold på ca 50 %, kommer fuktighetsinnholdet i trekull ned til ca 25 %, hvilket øker brennverdien så mye at metaller kan utvinnes, smeltes om omdannes til gjenstander. Som oftest automatisk fredet (eldre en Reformasjonen år 1536).



Snitt av kullgrop i Sigdal. Illustrasjon ved Unni Grøtberg

#### **204. Kullgrop nord-nordvest for Gresstua (F,G)**

Sander. Kart nr 092. GPS: 59.989447,10.80353

Tydelig grop beliggende lite synlig i ungskogfelt. Trekull påvist.

Om kullgroper, se pkt 203



### **205. Elggrop nord-nordvest for Gresstua (F,G)**

Sander. Kart nr 092. GPS: 59.989693,10.803294

Fin grop som ligger i åpen furuskog.

Det er funnet elggroper datert helt tilbake til år 3700 før Kristi fødsel, og fangstformen var i bruk til 16-1700 tallet. Den ble forbudt ved lov i 1843. Sidene i elggropa ble gjerne kledd med glatte bord, og nederst en trekiste hvor den uheldige elg fikk bena nærmest låst fast. Slike fangstsystemer ble lagt i dyrenes trekkveier, og ved hjelp av gjerder ble de ledet til sitt endelikt.



### **206. Kullgrop mellom Sander og Gresstua (F,G)**

Sander. Kart nr 092. GPS: 59.991507,10.800805

To mindre groper tett ved hverandre. Trekull påvist i den østre.

Ligger i relativt åpen blandingskog. Om kullgroper, se pkt 203



### **207. Gammelt massetak øst for Sander.**

Sander. Kart nr 092. GPS: 59.991702,10.802819

Tydelig utgraving av grusmasser fra en mindre morenerygg. Ligger like ved Gjøvikbanen, men ingenting tyder på at massen har vært brukt her, og det er heller ingen andre tydelige ankomstveier til stedet



### **208. Hustuft Slåttebråten (G)**

Sander. Kart nr 092. GPS: 59.99292,10.803766

Hustuffer av plass revet ca 1970. her fortsatt rips og ridderspore.

Ligger rett på østsiden av Gjøvikbanen og rett øst for Sander.

Litt: <http://www.maridalensvenner.no/folket-paa-slaattebraaten.4875551-175743.html>



### **209. Kullmile ved Sanderberget. (TF)**

Sander. Kart nr 092. GPS: 59.9964,10.79955

Flatmarksmile i relativt åpent skogsterreng øst for Sanderberget, og midt mellom denne og Gjøvikbanen.

Mer om kullmiler, se pkt 202.





**210. Kullgrop sør for «Saras telt» (F,G)**

Sander. Kart nr 091 og 092. GPS: 60.000882,10.797278

Svært tydelig, men underlig grop rett ved bekk. Påvist noe kull.

Ligger i tett ungskog. Om kullgroper, se pkt 203



**211. Kullgrop sør for «Saras telt» (F,G)**

Sander. Kart nr 091 og 092. GPS: 60.001139,10.796629

Fasong som kullgrop, men kull ikke påvist, ukjent opprinnelse. Ligger i middelaldrene skog.



**212. Stor fangstgrav (ulvestue eller elggrop) sør/øst for «Saras telt» (F,G)**

Sander. Kart nr 091 og 092. GPS: 60.001544,10.797294

Meget godt bevart stor fangstgrav rett øst for bekken ca 100 m s/ø for «Saras telt.

Om elggroper, se pkt 205.



**213. Kullmile «Saras telt» (TF,G)**

Sander. Kart nr 091 og 092. GPS: 60.002087,10.796733

Flatmarksmile som ligger tett inn til p-plassen nordenfor denne, og stor sti nordover i skogen går rett over en del av mila. Mile og groper dekkes av vegetasjon.

Mer om kullmiler, se pkt 202.



#### **214. Kullmile ovenfor «Saras telt» (TF)**

Sander. Kart nr 091. GPS: 60.004248,10.795881

Godt bevart stor flatmarksmile, diameter. ca 15 m. Ligger ca 200 m nord for «Saras telt», og den store, brede stia går rett over denne. Ligger i åpen middelsstor furuskog.

Mer om kullmiler, se pkt 202.



#### **215. Elggrop ved «Saras telt» (F,G)**

Sander. Kart nr 091. GPS: 60.004171,10.795714

Jevn fin grop som ligger tett ved kullmile, nr 214.

Om elggroper, se pkt 205.



### **216. Bomstua (den nyere)(G)**

Sørbråten. Kart nr 091 Sandermosen. GPS: 60.014856,10.809329

Ligger på Løvenskiolds grunn og på begge sider av Greveveien. Bygget ca år 1900, og hovedhuset nedbrent ca 1970. Grunnmur tilbake. Uthuset er ominnredet som overnattingssted.

Litt.: <http://www.maridalensvenner.no/bomstua.4911366-26347.html>



### **217. Kullmile ved Greveveien (TF)**

Sørbråten. Kart nr 091 Sandermosen. GPS: 60.015875,10.810837

Flatmarksmile tett ved Greveveien ca 100 m før denne møter Gjøvikbanen.

Ligger på Løvenskiolds grunn.

Mer om kullmiler, se pkt 202.



### **218. Steinbrudd ved Greveveien.**

Sørbråten. Kart nr 091 Sandermosen. GPS: 60.016593,10.811909

Udefinert brudd, trolig kalkstein tett ved Greveveien like ved der den møter Gjøvikbanen. Muligens gruveskjerp. (Åpent brudd.). Ligger på Løvenskiolds grunn.



### **219. Greveveien (parsellen fra Sandermosen og nordover til Snippen)(G)**

Sørbråten. Kart nr 091. GPS: Østsiden av Gjøvikbanen: 60.01795,10.812736 - 60.022442,10.810246  
vstsiden av Gjøvikbanen: 60.016979,10.81206 - 60.022989,10.809839

Anlagt på tidlig 1800-tall av grev Wedel-Jarlsberg og opprinnelig for transport av malm og rjern, men også skog- og landbruksprodukter samt plankekjøring. Mistet det meste av sin transportfunksjon da Gjøvikbanen ble åpnet år 1900.

Følger den opprinnelige traseen mellom Sandermosveien og møtet med Gjøvikbanen. Herfra i ny trase vest for denne grunnet baneanlegget, mens originaltraseen er på østsiden av linja.

Ligger hovedsakelig på Løvenskiolds grunn.

Litt.: <http://www.maridalensvenner.no/samferdsel-og-gamle-veier.4923380-25901.html>



**220. Hestevei parallelt med Movannsbekken.**

Sørbråten. Kart nr 091 Sandermosen. GPS: 60.020529,10.806223 - 60.022855,10.807929

Nydelig oppbygget smal hestevei i den bratte lia langs nordsiden av bekken fra Snippen og forbi Lurhølet.



### **221. Lurhølet.**

Sørbråten. Kart nr 091 Sandermosen. GPS: 60.021216,10.804987

Husmannsplass under Sørbråten gård, trolig ryddet på midten av 1800-tallet, og revet ca 1930. Innmark tilplantet med gran.

Navnet skriver seg fra at lasskjørere på Greveveien unngikk å betale avgift på den tidligere Bomstua nær Snippen ved å kjøre via Lurhølet.

Litt.: <http://www.maridalensvenner.no/lurhoelet.4911364-26347.html>





### **222. Kullmile ved Movannsbekken (TF)**

Sørbråten. Kart nr 091 Sandermosen. GPS: 60.019873,10.805083

Flatmarksmile ved Movannsbekken rett sør for Lurhølet. I stedet for groper langs mila, ser det ut til å ha vært masseuttak for dekning av denne fra et par større groper tett ved.

Mer om kullmiler, se pkt 202.



### **223. Fangstgrop like ovenfor krysset Sandermosveien/Sørbråtveien – 1 (F,G)**

Sørbråten. Kart nr 091 Sandermosen. GPS: 60.020691,10.80336

En av to fangstgroper med innbyrdes avstand ca 20 m Ligger i ungskogfelt.



**224. Fangstgrop like ovenfor krysset Sandermosveien/Sørbråtveien – 1 (F,G)**

Sørbråten. Kart nr 091. GPS: 60.020691,10.80336

En av to fangstgroper med innbyrdes avstand ca 20 m Ligger i ungskogfelt.



**225. Elggrop nord for krysset Sandermosveien/Sørbråtveien. (F,G)**

Sørbråten. Kart nr 091 Sandermosen. GPS: 60.021033,10.80117

Litt sammenrast grop ca 50 m nord/øst for veikrysset.

Om elggroper, se pkt 205.



**226. Elggrop øst for Mobekken p-plass (F,G)**

Sørbråten. Kart nr 091 Sandermosen. GPS: 60.022453,10.801191

Godt bevart fangstgrop rett ved den store sta som går øst for – og parallelt med p-plassen.

Om elggroper, se pkt 205.



**227. Kullmile ved Snippen. (TF)**

Sørbråten. Kart nr 091 Sandermosen. GPS: 60.025876,10.811223

Ligger akkurat der bekken fra Skillingdsdalen renner ut i Mobekken

Mer om kullmiler, se pkt 202.

Ligger på Løvenskiolds grunn.



### **228. Grop Barlindåsen nord.(F)**

Barlindåsen. Kart nr 091 Sandermosen. GPS: 60.02148,10.814404

Trolig elggrop. Om elggroper, se pkt 205.

Ligger på Løvenskiolds grunn.



### **229. Små groper Barlindåsen nord.(TF)**

Barlindåsen. Kart nr 091 Sandermosen. GPS: mellom 60.019263,10.815525 og 60.018692,10.816593

Mulig små kullgrop(er)

Ligger på Løvenskiolds grunn.



### **230. Mulig bruddsted for steinalderredskaper (TF,G)**

Sander. Kart nr 092. GPS: 59.988313, 10.817208

I området her skal det ha vært hentet emner for å lage steinalderredskap på denne sjeldne bergarten

Wikipedia skriver flg.: (Obs. den strekker seg fra Grorud gjennom Lillomarka forbi Sandermosen).

Groruditt er en meget sjelden bergart som bare finnes i riftsoner som Oslofeltet. Her finnes den i en stripe fra Grorud til Årvollåsen. Groruditt er en gangbergart med granittisk sammensetning, og den grønne fargen kommer av innholdet av ægrin. Groruditt er en tett og seig bergart, som når den splintres danner skarpe bruddflater. Dette gjorde den godt egnet som materiale for økser og

liknende redskaper blant steinalderens groruddøler og andre Oslofolk - Groruditt kunne erstatte flint, som ikke fantes her i landet. I Maridalen er det gjort funn som tyder på at Vagge stein og Skar har vært sentrum for produksjon av steinøkser i yngre steinalder.

I moderne tid har man også satt pris på Groruditt, både for styrken og seigheten og for skjønnheten.

Ligger på Løvenskiolds grunn.



### **231. Kullgrop øst for «Saras telt» (F,G)**

Sander. Kart nr 091 og 092 Sandermosen. GPS: 60.002017, 10.800161

Ca 3 m i diameter, flott grop. Om kullgroper, se pkt 203.



**232. Liten kullgrop øst for «Saras telt». (F,G)**

Sander. Kart nr 091 og 092. Sandermosen GPS: 60.001500, 10.798749

Ca to meter i diameter. Om kullgroper, se pkt 203.



**233. Kullmile øst for «Saras telt». (TF,G)**

Sander. Kart nr 091 og 092 Sandermosen. GPS: 60.001912, 10.798841

Ca 13 m i diameter. Mer om kullmiler, se pkt 202.



**234. Elgrop øst for Saras telt (F,G)**

Sander. Kart nr 091 og 092 Sandermosen. GPS: 60.001641, 10.800000

Godt bevart. Om elggroper, se pkt 205.



**235A. Trolig tjæremile nord/øst for «Saras telt» (TF).**

Sander. Kart nr 091 og 092 Sandermosen. GPS: 60.002906, 10.799606

Ligger vendt mot sør hvor et stort grantre vokser midt i utløpet.

Tjæremiler var i bruk fra ca år 1000 og in i 1900 tallet.

Tjære ble fremstilt av tyri ved forbrenning av furuvirke.



**235B. Trolig tjæremile nord/øst for «Saras telt» (TF).**



Sander. Kart nr 091 og 092 Sandermosen. GPS: 60.002906, 10.799606

Ligger bare få meter sør for 235A.



**236. Liten kullgrop rett vest for «Saras telt» (F)**

Sander. Kart nr 091 og 092 Sandermosen. GPS: 60.001798, 10.796004

Om kullgroper, se pkt 203.



**237. Dobbel kullgrop øst for «Saras telt» (F,G)**

Sander. Kart nr 091 og 092 Sandermosen GPS ca 60.002621, 10.800128

To «tvillinggroper» beliggende med et par meters avsand. Om kullgroper, se pkt 203



**(241-247 Reservennummer)**

**238. Hyttetuft (G)**

Kart 093 Solemskogen GPS: ca 59.986682, 10.818404

Rester av liten trehytte, ca 2x2 m, som snart naturen har fjernet. Milorghytte? Ligger på Løvenskiolds grunn.



**239. Mulig bogastelle (TF)**

Kart 093 Solemskogen GPS: 59.988140, 10.818595

Ligger nederst i et lite dalsøkk som munner ut i sørenden av Vesle-Gryta. Naturlig trkkvei for elg. Ligger på Løvenskiolds grunn.



#### **240. Trolig steinalderbrudd (TF)**

Kart: 092 Sander. GPS: 59.991701, 10.816174.

Tydelig omfattende avslag i nedre del av en loddrett bergvegg av bergarten groruddit i en bekkekløft. (Oppdaget av Tore Fallner). Ligger på Løvenskiolds grunn.



**246. Liten kullgrop like nord for «Saras telt» (F,G)**

Kart 092 Sander GPS: ca 60.002616, 10.796133



**247. Steinrøys (TF)**

Kart 092 Sander GPS: ca 59.988505, 10.808878

Trolig rydningsrøys 6 m diameter på det bredeste, og ligger bare 3 m fra 248A, men det tyder ikke på at det er noen sammenheng mellom disse. Ligger på Løvenskiolds grunn.



#### **248A. Grøft**

Sander øst for Gjøvikbanen. Kart nr 092. GPS ca 59.988505, 10.808878

Ligger i hellende terreng nedenfor furuskog. Ca 20 m lang og i snitt ca 50 cm dyp. Trolig tjæregrøft, men kull ikke påvist i nevneverdig grad. Avstanden mellom 248A og 248B er ca 20 m.

Ligger på Løvenskiolds grunn.



### **248B. Grøft**

Sander øst for Gjøvikbanen. Kart nr 092. GPS ca 59.988505, 10.808878

Ligger i hellende terreng nedenfor furuskog. Ca 15 m lang og i snitt ca 50 cm dyp. Trolig tjæregroft, men kull ikke påvist i nevneverdig grad. Avstanden mellom 248A og 248B er ca 20 m.

Ligger på Løvenskiolds grunn.



#### **249. Kullgrop**

Sander øst for Gjøvikbanen. Ved veien Sandermosen – Karusputten. Kart nr 092

Om kullgroper, se pkt 203

Ligger på Løvenskiolds grunn





### **250. Kullmile (TF).**

Styggedalen sør. Kart nr 092 Sander. GPS: 59.994644, 10.817984

Lite synlig men en stor sti beskjærer mila på sørsiden, og kull er synlig her.

Mer om kullmiler, se pkt 202.

Ligger på Løvenskiolds grunn.



### **251. Kullmile (TF,G)**

Sander øst for Gjøvikbanen, langs bekk fra Styggedalen. Kart nr 092. GPS: 59.991451,10.815783

Mer om kullmiler, se pkt 202.

Ligger på Løvenskiolds grunn.



### **252. Kullgrop (F,G)**

Sander øst for Gjøvikbanen. Kart nr 092. GPS: 59.990788,10.805676

Om kullgroper, se pkt 203

Ligger på Løvenskiolds grunn.



### **253. Kullgrop (F,G)**

Sander øst for Gjøvikbanen. Kart nr 092. GPS: 59.990434,10.805397

Stor og flott

Om kullgroper, se pkt 203

Ligger på Løvenskiolds grunn.



#### **254. Kullgrop (F)**

Sander øst for Gjøvikbanen. Kart nr 092. GPS: 59.989286,10.805837

Stor og flott

Om kullgroper, se pkt 203

Ligger på Løvenskiolds grunn.



#### **255. Liten grop**

Sander øst for Gjøvikbanen. Kart nr 092. GPS: 59.988255,10.807092

Kull ikke påvbist

Ligger på Oslo kommunes grunn.



**256. Kullgrop (F)**

Sander øst for Gjøvikbanen. Kart nr 092. GPS: 59.990085,10.807862

Ligger på Løvenskiolds grunn.



**257. Kullgrop. (F)**

Sander øst for Gjøvikbanen. Kart nr 092. GPS: 59.989602,10.807768

Ligger på Løvenskiolds grunn.



### **258. Kullgrop. (F,G)**

Sander øst for Gjøvikbanen. Kart nr 092. GPS: 59.989583,10.807764

En meget stor og flott kullgrop, over to meter dyp. Godt mulig først brukt som fangstgrop.

Ligger på Løvenskiolds grunn.



### **259. Kullgrop (F,G)**

Sander øst for Gjøvikbanen. Kart nr 092. GPS: 59.989653,10.806856

Om kullgroper, se pkt 203

Ligger på Løvenskiolds grunn.



### **260. Kullmile (TF)**

Sander øst for Gjøvikbanen. Kart nr 092. GPS: 59.985314,10.807841

Mer om kullmiler, se pkt 202.

Ligger på Løvenskiolds grunn.



### **(261 – 280 reservenummer)**

### **281. Sanderstua**

Sander. Kart nr 092. GPS: 59.988,10.799429

Hustuft av husmannsplass sør for Sander gård.

Litteratur: <http://www.maridalensvenner.no/sanderstua.4911349-26347.html>



### **282. Fjerdingsstolpe ved Greveveien.**

Sørbråten. Kart nr 091 Sandermosen. GPS: 60.012818,10.805987

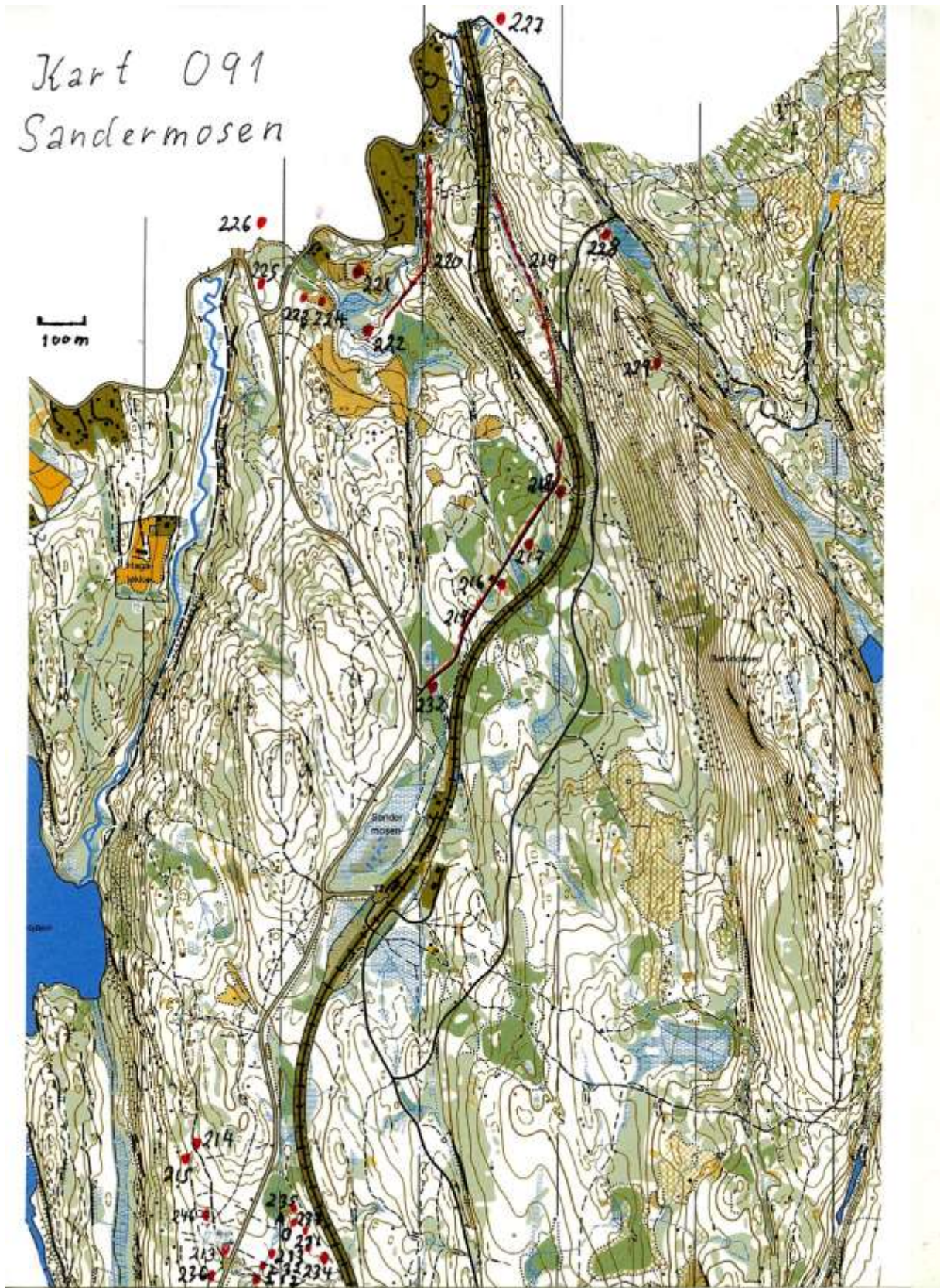
Fjerdingsstolpene viser avstanden til Hakadals Verk, og det var 2824 m mellom hver stolpe. En fjerdings var 1/4 av den daværende norske mil, dvs 11,3 km.

Stolpen står akkurat der Greveveien tar av som skogsvei fra Sandermosveien.



Foto: Trygve Christansen.

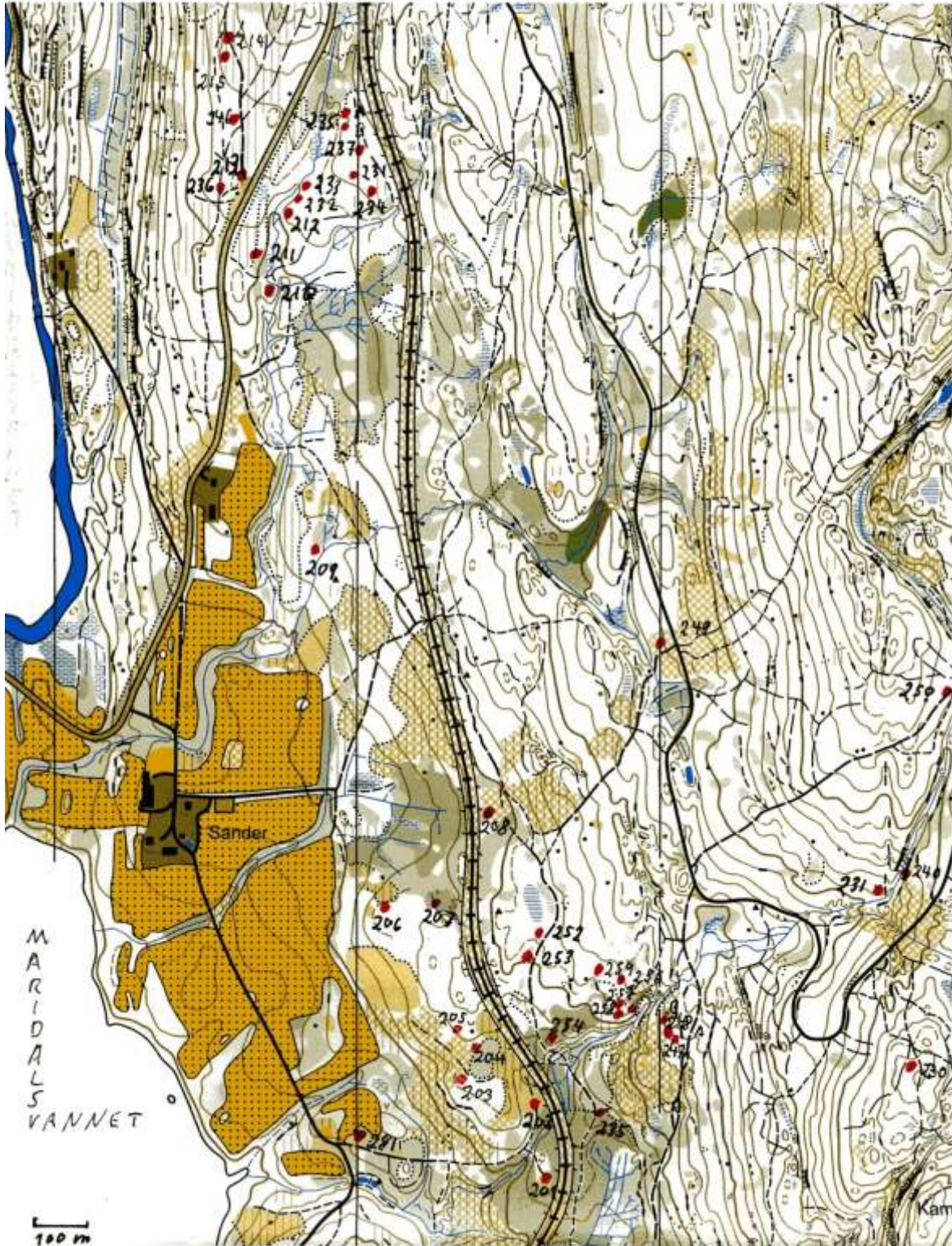
Kart 091  
Sandermosen





KART 092

SANDER



KART 093 Solemskogen



grunnlag: Tidligere o-kart og Arne Almlil  
synfaring: Dag og Geir Rønning 1993  
nysynfaring: Kristen Treekrem 2001  
revisjon: Lillomarka OL 2006  
rentegning: Kristen Treekrem  
trykk: LUCHS Kart & Trykk

100 m